

Tytoń i różnego rodzaju wyroby tytoniowe były podstawą działalności karaimek przedsiębiorców i kupców. Oferowane przez nich produkty zdominowały rynek Imperium Rosyjskiego. Jednym z miast, do których w XIX stuleciu docierały wyroby tytoniowe z karaimek fabryk, była Warszawa. Sprzedawano tu wyroby takich potentatów jak Samuel Kogen, Szyszman i Duruncza czy Stamboli. Ale nad Wisłę docierały także tytoń i papierosy z Sum, miasta opodal Charkowa. O rodzinie Turszu, tytoniowych fabrykantach z tej miejscowości, którzy na handlu tytoniem zrobili majątek, a potem zaczęli go tracić, opowiada tropiciel śladów karaimek kupców tytoniowych, Adam J. Dubiński.

Posyłanie do szkół karaimek dziewcząt nie było dawniej rzeczą oczywistą. A przecież ich edukacja miała wpływ na wychowanie następnych pokoleń. Z czasem podjęto starania, by zapewnić młodym Karaimkom szerszy dostęp do nauki. Ten szczytny cel przyświecał filantropijnym działaniom bogatych karaimek kupców, jak np. Kogenów z Kijowa, którzy ufundowali szkołę dla dziewcząt w Eupatorii. Ale przedstawiciel wyżej wspomnianej rodziny Turszu poszedł o krok dalej – ufundował stypendium dla pierwszej dziewczyny, która uzyskała uprawnienia nauczycielki. O tej niezwyklej inicjatywie donosiła karaimek prasa na Krymie, w artykule, którego przekład zamieszczamy w tym numerze.

Od lat próbujemy z ułamek informacji odtworzyć obraz życia naszych przodków, panoramę czasów minionych. Ważną rolę odgrywają w tym fotografie zachowane w domowych archiwach, opublikowane w starych wydawnictwach. Próbujemy ustalić, kogo przedstawiają, jakie były losy uwiecznionych na nich osób. I czasem płatają nam figla, gdy okazuje się, że na zdjęciu jest całkiem kto inny, niż sądziłyśmy. Na takie wpadki wskazują Sergei Shaitanov i Anna Sulimowicz.

Karaimom polska orientalistyka, a zwłaszcza turkologia, wiele zawdzięcza. Stanowili najpierw wdzięczny obiekt badań, by potem sami je prowadzić. Wątek karaimek nie mogło więc zabraknąć na wystawie prezentującej zainteresowania polskich uczonych Orientem, zarówno tym odległym, egzotycznym, jak i bliskim, a wcale nie mniej ciekawym – Karaimami. O wystawie, którą można było tego lata oglądać w krakowskim Archiwum Nauki, pisze Anna Sulimowicz.

Ale to nie koniec wątków karaimek naukowych w tym numerze. Zdobyc grant ERC, czyli European Research Council – Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych, jest marzeniem każdego naukowca. To najbardziej prestiżowy grant na Starym Kontynencie i jeden z najbardziej znanych i cenionych na świecie. Nielatwo jest go uzyskać – promowane są projekty innowacyjne, przełomowe, odkrywające nowe perspektywy. W tym roku przez gęste sito selekcji zdołały się przebić tylko cztery projekty z Polski. Tym większą możemy więc czuć satysfakcję, że wśród laureatów znalazł się „ktoś od nas” – badacz języka karaimek, turkolog i hungarysta z Uniwersytetu Jagiellońskiego, dr Michał Németh. O swoim nowym projekcie i o tym, w jaki sposób może on wspomóc starania o zachowanie karaimek kultury, opowiedział Annie Banasiak.

Tego roku język karaimek rozbrzmiewał częściej niż zwykle. Albowiem Fundacja Karaimek Dziedzictwo we współpracy z Kulturalnym Związkiem Karaimów Litewskich i Karaimek Związkiem Religijnym na Litwie przeprowadziła nagrania rodowitych użytkowników tego języka. Cele przyświecające temu projektowi, przebieg nagrań i wstępne wyniki przedstawia jego koordynator, Adam J. Dubiński.

W tym numerze sporo miejsca poświęcamy sprawom naukowym – tym z przeszłości, obecnym i planowanym. Badania naukowe bowiem mogą zdziałać wiele dobrego w staraniach o zachowanie rodzimego języka i karaimek tożsamości ■

Spis treści

W mowie przodków

Zachariasz Izaak Abrahamowicz Kisenc 3

Znane i nieznane

Adam J. Dubiński
Kochający teatr fabrykanci-
-filantropi z Sum
i ich Demony 4

Adam J. Dubiński
Dobry uczynek 17

To i owo

Sergei Szajtanow
Anna Sulimowicz
Zwodnicze stare fotografie 18

Wydarzenia i ludzie

Anna Banasiak
Na początku było słowo...
Rozmowa z dr. Michałem
Némethem 20

Adam J. Dubiński
Aby mowa ojców nie poszła
w zapomnienie 22

Przeczytane, obejrzone

Anna Sulimowicz
Uczeni orientaliści bliscy
i dalecy 24

Mariola Abkowicz
Bolek, Lolek i... kybyny 26

Mariola Abkowicz
Marto, tak trzymaj! 26

Co słyszać? 27